

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Яна Пилипенко¹, Ольга Широбокова²

*Запорізький національний університет,
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна, UA-69011*

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-5863-5498>

pilipenko.yana90@gmail.com;

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8041-0944>

mollyshirobokova@gmail.com

Статтю присвячено дослідженню професійної майстерності соціального працівника в умовах війни, визначенню її основних структурних компонентів, а також аналізу трансформацій і шляхів удосконалення цієї майстерності у контексті сучасних викликів українського суспільства.

Конкретизовано зміст поняття “професійна майстерність”, проаналізовано його відмінності та взаємозв’язок із поняттям “професійна компетентність”, а також визначено основні складові професійної майстерності соціального працівника – знання, уміння, навички, цінності та особисті якості. Особливу увагу приділено трансформації професійних знань, умінь та особистісних характеристик соціальних працівників під впливом воєнних реалій.

Визначено основні виклики, що постають перед соціальними працівниками в умовах війни й зумовлюють потребу у вдосконаленні їхньої професійної майстерності для забезпечення ефективної допомоги клієнтам у кризових умовах. Окремо розглянуто ефективні шляхи вдосконалення професійної майстерності у відповідь на ці виклики. Обґрунтовано, що поєднання безперервної освіти, участі у тренінгах, семінарах, онлайн-курсах, процесів супервізії та саморефлексії, співпраці з державними установами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами сприяє ефективному розвитку професійної майстерності соціального працівника.

Доведено, що розвиток професійної майстерності соціального працівника в умовах війни є не лише фаховою потребою, а й важливим чинником забезпечення соціальної стабільності та психологічної підтримки населення. Наголошено на ролі партнерства між державними, громадськими та міжнародними структурами у створенні ефективного середовища для професійного зростання соціальних працівників. Показано, що системне поєднання навчання, практичного досвіду, морально-етичних цінностей та особистісної стійкості дає соціальному працівнику можливість ефективно виконувати професійні обов’язки у кризових умовах, зберігаючи якість соціальної підтримки та психоемоційний баланс, що набуває особливого значення у воєнних реаліях українського суспільства.

Ключові слова: професійна майстерність, професійна компетентність, соціальний працівник, знання, уміння та навички, цінності та особисті якості, війна, соціальна робота.

Постановка проблеми. Соціальна робота в умовах війни набуває критичного значення для підтримки населення. Саме війна спричинила загострення соціальних проблем, таких як масове внутрішнє переміщення населення, зростання рівня психоемоційної травматизації, підвищена потреба у психосоціальній та гуманітарній підтримці. Таким чином, в умовах війни соціальна робота стає однією з головних сфер, що забезпечує підтримку вразливих категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від бойових дій, сімей військовослужбовців тощо. Водночас професійна майстерність соціального працівника відіграє вирішальну роль у тому, наскільки якісною та ефективною буде ця підтримка. Проте, попри визнану важливість цього феномену, поняття “професійна майстерність соціального працівника” залишається недостатньо розробленим у сучасному науковому дискурсі, особливо в контексті воєнних реалій. Відтак виникає потреба в науковому осмисленні цього феномену, зокрема у виявленні шляхів удосконалення професійної майстерності соціальних працівників відповідно до нових соціальних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що проблематика професійної майстерності соціального працівника в умовах екстремальних викликів є актуальною, проте недостатньо системно розробленою. Увагу науковців здебільшого зосереджено на педагогічній майстерності (наприклад, праця О. Кокун, яка акцентує на високому рівні розвитку професійно-важливих якостей) або на професійній компетентності фахівців соціальної сфери (Л. Ніколаєв та С. Тунтуєва наголошують, що компетентність формується протягом тривалого часу і залежить від якості освіти, вміння застосовувати знання на практиці та здатності до саморозвитку).

Однак для започаткування розв’язання проблеми професійної майстерності соціального працівника важливими є праці, які безпосередньо розглядають структурні складові та трансформацію цієї майстерності. Ми спираємося на дослідження Н. Тимошенко, яка визначає професійну компетентність як основу майстерності та аналізує її складові. Також важливими є розробки О. Шевчук щодо базових та спеціальних навичок і вмінь фахівця соціальної роботи, а також С. Садрицької, яка проаналізувала зміну пріоритетів у вимогах до компетентностей соціальних працівників, наголошуючи на стресостійкості та вмінні працювати під тиском в умовах війни.

Попри значну кількість наукових праць, які закладають теоретичні основи для розуміння окремих складових, питання професійної майстерності соціального працівника залишається недостатньо розробленим у сучасному науковому дискурсі, особливо щодо її трансформації під впливом воєнних

реалій. Це зумовлює потребу в науковому осмисленні цього феномену, уточненні змісту та виявленні його структурних компонентів саме в контексті соціальної роботи, що і є завданням нашого дослідження.

Мета статті полягає в науковій конкретизації поняття “професійна майстерність соціального працівника” в умовах війни, визначенні її структурних компонентів та аналізі трансформації цих складових під впливом воєнних викликів, а також обґрунтуванні ефективних шляхів удосконалення професійної майстерності задля підвищення якості соціальної роботи в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути виклики, які ставить війна перед сучасними соціальними працівниками і як трансформується їх професійна майстерність внаслідок таких викликів, доречно конкретизувати сутність поняття “професійна майстерність соціального працівника”.

У словниках термін “майстерність” тлумачиться як “високе мистецтво в якійсь галузі, вправність у виконанні певного виду діяльності. Майстерність передбачає наявність професійних знань, умінь і навичок, є рисою, яка відрізняє одного працівника від іншого, адже він творить щось неповторне, нестандартне” [5, с. 300]. Таким чином, професійна майстерність – це ефективне поєднання знань, вмінь та навичок, тобто це не лише їх наявність, а й уміння комплексно та якісно застосовувати їх у професійній діяльності.

Для кращого розуміння природи професійної майстерності соціального працівника доцільно звернутися до зарубіжного досвіду. Так, у праці хорватської дослідниці А. Опачіч зазначено, що “зростає інтерес до визначення професії соціального працівника в рамках системи професійних компетенцій. Професійні компетенції розглядаються в їхній складності як трикутник знань, навичок та цінностей” [10]. Цей підхід підкреслює інтегративний характер майстерності, показуючи, що її розвиток неможливий лише через накопичення знань або технічних навичок.

У цьому контексті Т. Сковгольт та Л. Дженнінгс наголошують, що “у професіях допомоги справжня майстерність ґрунтується не стільки на технічних прийомах, скільки на здатності інтегрувати знання, навички й емоційне розуміння в єдину цілісну дію” [11]. Такий підхід акцентує увагу на комплексності професійної діяльності: майстерність формується через синтез когнітивного, практичного та емоційного компонентів, що дає соціальному працівнику можливість ефективно реагувати на складні та непередбачувані ситуації, підтримуючи клієнтів у різних соціальних контекстах.

В Етичному кодексі Національної асоціації соціальних працівників (NASW Code of Ethics) зазначено, що “соціальні працівники практикують у сферах своєї компетенції та розвивають і вдосконалюють свій професійний досвід. Соціальні працівники постійно прагнуть підвищувати свої професійні знання та навички та застосовувати їх на практиці. Соціальні працівники повинні прагнути робити свій внесок у базу знань професії” [9]. В такому

визначенні акцентовано на тому, що професійну компетентність потрібно постійно вдосконалювати.

Українські науковці також наголошують на необхідності постійного вдосконалення професійної компетентності соціального працівника: “професійна компетентність формується протягом тривалого часу й залежить від декількох факторів, серед яких – рівень та якість здобутої освіти, вміння застосовувати отримані знання в площині практичної діяльності та здатність навчатись і саморозвиватись протягом життя” [3, с. 201].

У розглянутих нами працях як українських, так і закордонних дослідників частіше вживано термін професійна компетентність, а не професійна майстерність. Це пов’язано з тим, що професійна компетентність та професійна майстерність є взаємопов’язаними поняттями. Обидва терміни описують рівень компетентностей та особистих якостей, необхідних для успішної роботи у певній професії. Однак усе ж таки між ними є відмінність, якщо йдеться про компетентність, то це сукупність знань, вмінь та особистих якостей, які є важливими для виконання професійних обов’язків соціального працівника. Професійна ж майстерність є не просто набором знань, вмінь та навичок, вона визначається здатністю конкретного професіонала успішно застосовувати цю компетентність у практиці соціальної роботи.

У своїй праці Н. Тимошенко зазначає, що “професійна компетентність є основою для професійної майстерності соціального працівника” [8, с. 103]. Таке розуміння підкреслює відмінність між поняттями “професійна компетентність” та “професійна майстерність”, де останню розглянуто більш змістовно – як вищий рівень професіоналізму.

Також Н. Тимошенко, аналізуючи роботу Є. Дедова та О. Песоцької [4], визначає складові професійної майстерності соціального працівника: “комплекс знань, умінь, навичок та особистих якостей, що необхідні для успішної роботи у сфері соціальної допомоги та психосоціальної підтримки, а також розуміння соціальних проблем, уміння ефективно спілкуватися з клієнтами та виявляти їхні потреби, розробляти індивідуальні плани підтримки, уміння працювати з різними групами людей, майстерність аналізувати соціальні проблеми і, звісно, сприяти позитивним впливам та змінам у житті клієнтів” [8, с. 103, 104]. Керуючись таким розумінням, професійна майстерність – це інтегрована характеристика, яка поєднує високий рівень теоретичної підготовки, практичних умінь та навичок, а також наявність гуманістичних цінностей в конкретного соціального працівника.

Цікавим є визначення професійної майстерності у працях О. Кокун, яка характеризує її в контексті педагогіки “як психічне утворення, яке виявляється у високому рівні розвитку знань, навичок, вмінь, професійно-важливих якостей особистості, що забезпечують її успіх у даній професійній діяльності” [1, с. 27]. Це визначення, як й інші розглянуті нами, акцентує увагу на такій основній характеристиці професійної майстерності, як “високий рівень розвитку...”. Саме

це відрізняє поняття професійної майстерності від поняття професійної компетентності.

Розглянувши визначення професійної майстерності у сфері соціальної роботи (Н. Тимошенко) та педагогіки (О. Кокун), доцільно поглянути на це поняття з міждисциплінарної перспективи. Аналіз визначень у суміжних галузях дає змогу виявити спільні компоненти майстерності, а також специфіку її проявів у різних професійних контекстах.

У психології (І. Матійків, З. Ковальчук) професійну майстерність трактують як “здатність фахівця відповідально й ефективно виконувати професійні функції та ролі на основі органічного поєднання сформованих знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду з урахуванням індивідуальних особливостей клієнта та контексту, інтегруючи емоційну чутливість та критичне мислення” [2, с. 21]. Тут наголошено на ролі емоційного інтелекту та індивідуального підходу, що є спільним з соціальною роботою, проте менше уваги приділено соціально-організаційним аспектам.

У менеджменті (Є. Дедов, О. Песоцька) професійну майстерність визначають як “здатність керівника або фахівця ефективно приймати рішення, координувати процеси та оптимізувати ресурси, поєднуючи знання, навички управління та стратегічне мислення” [4]. Основна відмінність полягає в акценті на організаційних і стратегічних компетенціях, тоді як соціальна робота орієнтується на роботу з людьми і підтримку клієнтів у кризових ситуаціях. Таким чином, аналіз суміжних наук показує, що професійна майстерність завжди включає інтеграцію знань, умінь і цінностей, проте специфіка їх застосування відрізняється залежно від предметної сфери.

Проаналізувавши різні підходи й трактування поняття “професійна майстерність”, ми дійшли висновку, що не існує однозначного й комплексного визначення цього поняття. Оскільки у наукових працях у сфері соціальної роботи поняття “професійна майстерність” трактується іноді як синонім професійної компетентності, іноді як особлива ступінь професійної зрілості соціального працівника, ми, на основі аналізу існуючих визначень і складових, запропонували власне інтегративне визначення професійної майстерності соціального працівника.

Отже, професійна майстерність соціального працівника – це вищий рівень розвитку професійних компетентностей, який поєднує глибокі теоретичні знання, практичні навички, морально-етичні цінності, особистісну відповідальність і вміння адаптуватись до викликів середовища, що дає соціальному працівнику можливість ефективно виконувати свою роботу у різних умовах, включно з кризовими. У цьому визначенні увагу акцентовано не тільки на тому, що професійна майстерність – це поєднання знань, умінь і навичок, а зокрема на важливості особистих якостей та умінь адаптуватись та ефективно діяти у кризових ситуаціях і екстремальних умовах, що набуває особливого значення для сучасного українського суспільства.

Уточнення цього поняття дає змогу виділити специфіку професійної майстерності саме соціального працівника. На відміну від загальних визначень майстерності в інших професіях, у соціальній роботі вона завжди орієнтована на взаємодію з людьми та включає здатність до емпатії, критичного мислення, етичної рефлексії та швидкого прийняття рішень у складних соціальних ситуаціях.

Проведений аналіз визначень поняття “професійна майстерність” свідчить, що воно поєднує як теоретичні, так і практичні виміри професійної діяльності. Для розуміння того, як саме формується та проявляється професійна майстерність у соціальній роботі, доцільно детальніше розглянути її основні складові.

Традиційно, основними складовими професійної майстерності працівників соціальної сфери є знання, уміння та навички, цінності та особисті якості. Розглянемо їх сутність з урахуванням специфіки діяльності соціального працівника в умовах війни. Знання є основою будь-якої професійної діяльності, однак саме в соціальній роботі вони мають особливе значення. Соціальний працівник працює з різними групами клієнтів, його робота передбачає допомогу у вирішенні широкого спектра питань і проблем, саме тому він повинен володіти широким колом теоретичних знань з різних галузей – соціології, психології, педагогіки, права, етики, медицини, менеджменту, культурології тощо. Таким чином, професійні знання фахівця з соціальної роботи охоплюють нормативно-правові аспекти, основи соціальної політики, технології соціальної роботи, психолого-педагогічні підходи, кризове консультування, основи медіації.

В умовах війни вимоги до професійних знань соціального працівника трансформуються – додається необхідність в опануванні нових теоретичних напрямів, а саме розуміння психології травми, організації кризової допомоги, специфіки роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО), з людьми з посттравматичним синдромом (ПТСР), соціальне посередництво, захист прав дітей та ветеранів. Окрім того, соціальний працівник має орієнтуватися в законодавстві, яке постійно оновлюється, знати міжнародні гуманітарні стандарти, розуміти специфіку роботи з родинами загиблих, військовими, особами, що пережили окупацію чи евакуацію.

Розглянувши коло знань, необхідних соціальному працівникові для ефективної діяльності в умовах війни, доцільно перейти до аналізу наступних складових професійної майстерності – умінь і навичок, – які забезпечують практичну реалізацію здобутих знань у щоденній роботі з клієнтами. Уміння та навички фактично є здатністю застосовувати професійні знання на практиці.

Шевчук О. у своєму дослідженні використовує такі визначення цих понять: “навичка – це дія, сформована шляхом повторення і характеризується високою мірою осягнення і відсутністю поелементної свідомої регуляції і контролю. Уміння – це заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність” [7, с. 113]. На думку дослідниці, “щоб

стати фахівцем, необхідно опанувати відповідні навички та вміння. Вони включають базові та спеціальні навички спілкування, уміння встановлювати професійні робочі стосунки з клієнтом, допомагати клієнтові «побачити» себе з боку, навички в аналізі проблемних ситуацій, постановці цілей, розробці плану дій, оцінці своїх дій та дій клієнта» [7, с. 113]. Ґрунтуючись на цьому підході, можна виокремити такі основні групи професійних умінь соціального працівника: комунікативні, аналітико-рефлексивні та організаційно-технологічні.

Водночас спектр необхідних умінь і навичок безпосередньо залежить від категорії клієнтів, з якими працює фахівець. Наприклад, робота з внутрішньо переміщеними особами та сім'ями військовослужбовців потребує володіння навичками кризової інтервенції, роботи з травмою, управління стресом і конфліктами тощо. Таким чином, виклики, зумовлені війною в Україні, змінюють умови професійної діяльності соціального працівника, що, своєю чергою, потребує трансформації та розширення його навичок і умінь.

Садрицька С. зазначає, що «війна актуалізувала вимоги до вміння працювати під тиском, в складних умовах, аналізувати ризики та загрози» [6, с. 14]. Саме це спричинило те, що однією з основних вимог до соціальних працівників роботодавці висувають саме стресостійкість. З цього виходить, що насамперед зростає потреба у кризових і стрес-менеджмент навичках – у вмінні швидко оцінювати ситуацію, приймати рішення в умовах невизначеності, організувати допомогу в екстремальних обставинах.

Крім того, особливо актуалізуються навички психосоціальної підтримки: проведення кризових бесід, надання першої психологічної допомоги, виявлення ознак травматичних реакцій у клієнтів. Водночас зростає роль цифрових умінь – використання онлайн-платформ для дистанційного консультування, ведення кейсів, обміну інформацією між установами. Також важливим умінням соціального працівника в сучасних умовах є знання іноземних мов, зокрема англійської. Це пов'язано зі зростанням міжнародної взаємодії у сфері соціальної роботи, участю соціальних працівників у міжнародних проєктах та грантах, необхідністю обміну досвідом із закордонними фахівцями, а також доступом до актуальної наукової та методичної літератури. Саме знання англійської мови допомагає соціальному працівникові користуватися сучасними методиками, брати участь у тренінгах та вебінарах міжнародного рівня.

Отже, війна не лише ускладнює практичну діяльність соціального працівника, а й стимулює розвиток нових компетентностей, які раніше не були пріоритетними.

Садрицька С. на основі аналізу вимог до соціальних працівників на ринку праці визначає, що «характерною рисою сьогодишньої ситуації на ринку праці є увага до не професійних, а скоріше особистих компетентностей. Саме на них спираються організації, приймаючи остаточне рішення щодо підбору кадрів» [6, с. 14].

У більшості досліджень зазначено, що соціальні працівники повинні володіти певними особистими якостями, серед яких стресостійкість, емпатія, відповідальність, здатність до саморефлексії та гнучкість у прийнятті рішень, делікатність та тактовність, витримка і терплячість, об'єктивність та справедливість, емоційно-позитивне ставлення до людей та ін.

В умовах війни особливого значення набувають цінності гуманізму, емпатії та недискримінації. Соціальний працівник повинен зберігати здатність бачити в кожній людині насамперед особистість, а не “жертву” чи “біженця”. Такі орієнтири допомагають підтримувати професійну дистанцію та уникати емоційного вигорання. Крім того, особливого значення набувають такі особисті якості соціального працівника, як стресостійкість, емоційна врівноваженість, здатність до саморегуляції та самоаналізу. Стійкість до невизначеності, уміння швидко адаптуватися до змін, комунікативна гнучкість і командна взаємодія стають критичними для ефективності роботи. Не менш важливою є здатність до співпереживання без надмірної емоційної залученості, тобто збереження професійних меж у роботі з людьми, які пережили травматичні події.

Отже, війна не лише випробовує професійні цінності соціального працівника, а й загострює потребу в розвитку таких особистих якостей, як витривалість, мужність, відповідальність і здатність надихати інших. Поряд із цим зростає потреба в самопіклуванні соціального працівника. Адже постійна робота з кризовими клієнтами та у важких умовах може спричинити проблему професійного вигорання. У цьому контексті доцільною є регулярна супервізія, участь у групах підтримки, баланс між роботою і відпочинком, що стають не лише особистими, а й професійними обов'язками сучасного соціального працівника.

З цього виходить, що *супервізія та саморефлексія* є дієвим інструментом підтримки і вдосконалення професійної майстерності соціального працівника. Саморефлексія дає соціальному працівнику змогу осмислювати досвід, визначати власні помилки, а також запобігати емоційному вигоранню. Супервізія, своєю чергою, є механізмом зовнішньої професійної підтримки – це процес спільного аналізу складних випадків із досвідченим фахівцем або групою колег. Таким чином, супервізія та саморефлексія є ефективними шляхами удосконалення навичок та вмінь соціального працівника, а також підтримки психоемоційного стану фахівця.

Водночас *безперервна освіта* та участь у спеціалізованих освітніх програмах є дієвими шляхами вдосконалення такої складової професійної майстерності, як знання, що забезпечують здатність соціального працівника ефективно реагувати на нові соціальні виклики. Ефективним інструментом стають короткострокові програми, онлайн-курси та тренінги, що дають можливість швидко оновлювати знання практиків. В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набувають саме *короткострокові освітні*

формати – тренінги, семінари, майстер-класи, воркшопи, які допомагають швидко реагувати на нові виклики соціальної сфери.

У контексті сучасних викликів перед соціальними працівниками постають не лише нові професійні, а й технологічні вимоги. Зокрема, *цифрові компетентності* стають невід'ємною складовою професійної майстерності фахівця, оскільки забезпечують ефективність комунікації, організації допомоги та ведення документації в умовах швидких змін соціального середовища. Таким чином, поряд із традиційними знаннями й уміннями, соціальний працівник має опанувати цифрові інструменти, що розширюють його професійні можливості.

У цьому контексті особливої актуальності набуває питання шляхів удосконалення професійної майстерності через процеси цифровізації, а саме через освоєння інноваційних практик, зокрема, онлайн-консультацій, використання відеозв'язку, чатів, платформ для дистанційного супроводу клієнтів (особливо внутрішньо переміщених осіб, які втратили доступ до традиційних соціальних служб).

Важливою умовою вдосконалення професійної майстерності соціальних працівників є *міжсекторальна співпраця* державних установ, громадських організацій та міжнародних партнерів. Громадські організації часто забезпечують гнучкі форми навчання – тренінги з кризової інтервенції, курси психологічної підтримки, обмін досвідом між регіонами. Такі ініціативи не лише підвищують рівень знань, а й сприяють формуванню спільноти професійної підтримки, що особливо важливо в умовах війни.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що професійна майстерність соціального працівника є комплексним інтегрованим явищем, яке поєднує високий рівень знань, практичних умінь та навичок, морально-етичних цінностей і особистісної стійкості. В умовах війни професійна майстерність соціальних працівників набуває особливого значення, адже саме від її рівня залежить ефективність надання допомоги в кризових умовах. Важливим компонентом майстерності стає здатність адаптуватися до нових викликів, застосовувати знання у кризових ситуаціях, володіти цифровими інструментами, здійснювати психосоціальну підтримку. Своєю чергою, війна не лише трансформує умови соціальної роботи, а й висуває нові вимоги до рівня професійної підготовки, компетентності та психологічної готовності фахівців. Підвищення професійної майстерності стає не одноразовою дією, а безперервним процесом, що поєднує самоосвіту, супервізію, психоемоційну підтримку та розвиток інституційних механізмів професійного зростання.

1. *Кокун О. М.* Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : ДП "Інформ.-аналіт. Агентство", 2012. 200 с.

2. Матійків І. М., Ковальчук З. Я. Професійна майстерність психолога : навч.-метод. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2016. 340 с.
3. Ніколаєв Л. О., Тунтуєва С. В. Розвиток професійної компетентності фахівців, які надають соціальні послуги в територіальній громаді. *Габітус*. 2022. Вип. 35. С. 201–207.
4. Песоцька О. П., Дєдов Є. Г. Менеджмент соціальної роботи : навч. посібник. Луганськ : Альма-матер, 2012. 110 с.
5. Педагогічний словник / АПН України, Ін-т педагогіки ; за ред. М. Ярмаченка. Київ : Пед. думка, 2001. 516 с.
6. Садріцька С. В. Професійні компетентності соціальних працівників: Зміна пріоритетів в умовах війни. *SOCIOПРОСТІР* : міждисциплінарний електрон. зб. наук. праць з соціології та соціальної роботи. 2022. Вип. 12. С. 14–23.
7. Шевчук О. Навички та вміння фахівця з соціальної роботи на індивідуально-особистісному рівні. Ввічливість. *Humanitas*. 2024. Вип. 5. С. 112–117.
8. Тимошенко Н. Є. Самоменеджмент як складник професійної майстерності соціального працівника. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2024. № 1 (360). С. 102–110.
9. National Association of Social Workers. Code of ethics. Washington, DC: NASW Press, 2021. URL: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics>.
10. *Opaić Ana*. Social work in the frame of a professional competencies approach. Switzerland : Springer Nature, 2022.
11. *Skovholt Tom, Jennings Len* Master therapist: Exploring expertise in therapy and counseling. Oxford University Press, 2004.

References

1. Kokun, O. M. (2012). *Psikhologiiia profesiinoho stanovlennia suchasnoho fakhivtsia* [Psychology of professional development of a modern specialist]: monografiia. Kyiv: DP "Inform.-analit. ahentstvo" [in Ukrainian].
2. Matiyikiv, I. M., & Kovalchuk, Z. Ya. (2016). *Profesijna majsternist' psykologa* [Professional skills of a psychologist]: navch.-metod. posibnyk. L'viv: L'vivs'kyj derzhavnyj universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
3. Nikolaiev, L. O., & Tuntuieva, S. V. (2022). *Rozvytok profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv, yaki nadayut' sotsial'ni posluhy v terytorial'nii hromadi* [Development of professional competence of specialists providing social services in the local community]. *Habitus*, (35), 201–207 [in Ukrainian].
4. Piesotska, O. P., & Diedov, E. H. (2012). *Menedzhment sotsial'noi roboty* [Social work management]: navch. posibnyk. Luhansk: Alma-mater [in Ukrainian].

5. Pedahohichnyi slovnyk (Ed.). (2001). [Pedagogical dictionary]. Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Instytut pedahohyky. Kyiv: Ped. dumka [in Ukrainian].
6. Sadrytska, S. V. (2022). Profesiini kompetentnosti sotsial'nykh pratsivnykiv: Zmina priorytetiv v umovakh viiny [Professional competencies of social workers: Changing priorities in wartime]. *SOCIOPROSTIR: mizhdystsyplinarnyi electron. zb. nauk. prats'z sotsiologii ta sotsial'noi roboty*, (12), 14–23 [in Ukrainian].
7. Shevchuk, O. (2024). Navychky ta vminnia fakhivtsia z sotsial'noi roboty na individual'no-osobystisnomu rivni [Skills and abilities of a social worker at the individual and personal level]. *Humanitas*, (5), 112–117 [in Ukrainian].
8. Tymoshenko, N. Ye. (2024). Samomenedzhment yak skladnyk profesiinoi maisternosti sotsial'noho pratsivnyka [Self-management as a component of professional competence of a social worker]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, (1(360)), 102–110 [in Ukrainian].
9. National Association of Social Workers. (2021). Code of ethics. Washington, DC: NASW Press. Retrieved from <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics> [in English].
10. Opačić, A. (2022). Social work in the frame of a professional competencies approach. Switzerland: Springer Nature [in English].
11. Skovholt, T., & Jennings, L. (2004). Master therapist: Exploring expertise in therapy and counseling. Oxford University Press [in English].

Стаття: надійшла до редколегії 31.09.2025

доопрацьована 08.10.2025

прийнята до друку 15.10.2025

SOCIAL WORKERS' PROFESSIONAL MASTERY IN WARTIME: CHALLENGES AND IMPROVEMENT STRATEGIES

Yana Pylypenko¹, Olga Shirobokova²

Zaporizhzhia National University,
Universytetska Str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine, UA-69011

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-5863-5498>

pilipenko.yana90@gmail.com;

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8041-0944>

mollyshirobokova@gmail.com

The article is devoted to the study of social workers' professional mastery in the wartime. It describes the main structural components of the social workers' professional mastery and analyses its transformation alongside with the ways for improvement in the context of modern challenges faced by Ukrainian society.

The authors of the article specify the meaning of the concept “professional mastery”, analyse its differences and interrelations with the concept “professional competence”. They define the key components of a social worker’s professional mastery including knowledge, abilities, skills, values, and personal qualities. Particular attention is paid to the transformation of professional knowledge, practical abilities, and personal characteristics of social workers under the influence of wartime realities.

The article outlines the main challenges that social workers face in war conditions and highlights the need to strengthen their professional skills to support clients in crisis. It reviews effective strategies for enhancing professional mastery, including continuous education, training sessions, seminars, online courses, supervision, self-reflection, and collaboration with government agencies, civil society organizations, and international partners.

It has been argued that the development of professional mastery of social workers in wartime is not only a professional necessity but also an important factor for ensuring social stability and providing psychological support to the population. The authors emphasize the role of partnerships between governmental, public, and international organizations in creating an effective environment for the professional growth of social workers. The study demonstrates that a systemic integration of learning, practical experience, moral and ethical values, and personal resilience enables social workers to perform their professional duties effectively in crisis conditions while maintaining the quality of social support and emotional stability. This is of particular importance in the wartime realities of Ukrainian society.

Keywords: professional mastery, professional competence, social worker, knowledge, abilities and skills, values and personal qualities, war, social work.